



УДК 332.1:633/635(043)

Глінкіна Д. В.¹

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВІДТВОРЮВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ У РОСЛИННИЦТВІ

Проведено комплексний аналіз та оцінку відтворювальних процесів у рослинництві. Визначено систему показників економічної ефективності галузі рослинництва, яка включає вивчення показників прибутковості і рентабельності. Виявлено резерви їх підвищення, а також зниження собівартості виробництва продукції рослинництва.

Ключові слова: відтворення, ефективність, виробництво, урожайність, агропромисловий комплекс, рослинництво, тваринництво, собівартість, стратегія, розвиток, посівна площа, потенціал.

ВСТУП

Ефективність виробництва сільськогосподарської продукції визначає відношення отриманих результатів до витрат, пов'язаних з їх досягненням. При цьому важливу роль відіграють ресурси, які оцінюються за первісною (переоціненою) вартістю в повному обсязі або у формі виробничих витрат як частина їх вартості. Враховуючи, що результати виробництва можуть бути представлені у вартісній, натуральній та соціальній формах, актуально постає проблема

¹ Рецензент – к. е. н., доцент Чевганова В. Я.



визначення поняття ефективності сільськогосподарського виробництва, зокрема, що стосується тих аспектів діяльності господарюючих суб'єктів, які важко піддаються кількісній оцінці.

Питаннями відтворення у рослинництві на регіональному рівні, а також теоретичним і практичним аспектам формування та функціонування ринку сільськогосподарської продукції присвячено ряд наукових праць як вітчизняних вчених-економістів, так і зарубіжних. Серед них наукові розробки Бистрякова І. К., Болдиревої Л. М., Борщевського П. П., Векленко В. І., Гранберга О. Г., Дубіщева В. П., Загайтова І. Б., Заяць Т. А., Золотарьова Є. Л., Коваленка Н. Я., Комеліної О. В., Коляденко С. В., Кропивка М. Ф., Кузняк Б. Я., Онищенко В. О., Пащенко В. О., Попова Н. А., Саблука П. Т., Сологуб О. П., Хвесика М. А., Чернюк Л. Г. та ін. Проблема відтворення в сільському господарстві вивчалася класиками економічної науки: Ф. Кене, А. Смітом, Д. Ріккардо, К. Марксом, А. Маршаллом. Однак, зважаючи на актуальність проблеми, широке коло питань стосовно оцінки ефективності відтворювальних процесів в рослинництві на рівні регіонів у сучасних умовах господарювання потребує подальшого розгляду та вдосконалення.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є проведення комплексного аналізу та оцінки відтворювальних процесів у рослинництві, визначення системи показників економічної ефективності даної галузі та виявлення резервів їх підвищення.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Головним етапом комплексного аналізу відтворювальних процесів у рослинництві є визначення економічної ефективності даної галузі, яка включає також вивчення показників прибутковості і рентабельності. Зробивши комплексний аналіз виробництва продукції, вивчивши прибутковість і рентабельність, можна виявити резерви їх підвищення, а також зниження собівартості виробництва.

Враховуючи специфіку сільськогосподарського виробництва, доцільно розрізняти такі види ефективності: технологічну, економічну, соціальну та екологічну (рис. 1).

Таким чином, в АПК однією з найважливіших умов виступає фінансування процесу відтворення в рослинництві на рівні державних дотацій, завдяки чому можливе значне покращення якості сільськогосподарської продукції, збільшення ефективності виробництва, що дає змогу збалансовано працювати із світовими організаціями, зокрема із СОТ.

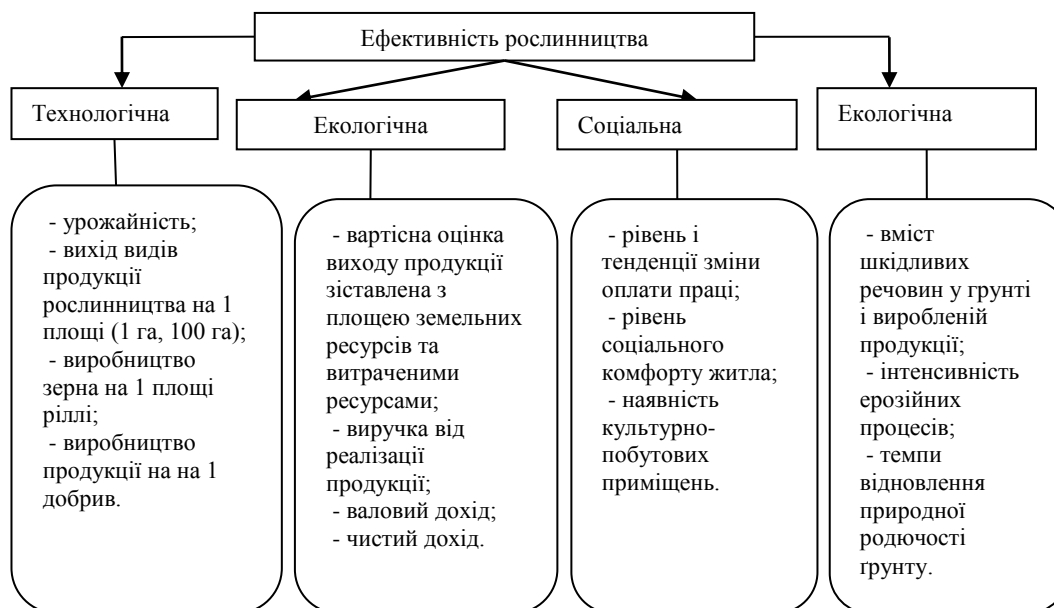


Рис. 1. Система показників економічної ефективності рослинництва (власна розробка)

Варто зазначити, що Черкащина займає перше місце серед областей України за обсягом виробництва продукції сільського господарства в цілому та на одну особу у 2011 році. Порівняно з 2011 роком сільськогосподарське виробництво зросло на 12 %, що зумовлено збільшенням обсягів виробництва продукції рослинництва на 30 %. За обсягом виробництва зерна область займає 3 місце серед регіонів, цукрових буряків фабричних) – 6, зерна соняшника – 11. У 2011 р. одержано кращий, ніж у 2010 р., врожай кукурудзи – 2366,5 тис. т (у 1,9 р. б.), пшениці – 959,7 тис. т (на 14 %), гречки – 11 тис. т (у 2,4 р. б.), проса – 10,3 тис. т (у 2,1 р. б.). Виробництво ячменю зменшилось на 7 %, жита – на 8 %, що зумовлено скороченням їх зібраних площ.

Господарствами населення вирощено 98 % загального урожаю картоплі, 70 % овочів, 91 % плодів та ягід, 11 % зерна, 5 % соняшнику та 3 % цукрових буряків. В Черкаській області спостерігається збільшення виробництва та урожайності основної продукції рослинництва в 2011 році в порівнянні з 2010 роком (табл. 1).

Черкащина вносить вагомий вклад у виробництво тваринницької продукції, оскільки за обсягом виробництва м'яса займає 1 місце, молока – 7, яєць – 8 серед регіонів України. Збільшення виробництва продукції тваринництва обумовлене зростанням обсягів виробництва в сільськогосподарських підприємствах, зокрема м'яса – на 34 %, молока – на 4 %, яєць – на 18 % (рис. 2).



Надій молока від однієї корови зріс на 5 % і становить 4836 кг (2 місце серед регіонів України).

Таблиця 1

Виробництво продукції рослинництва в
Черкаському регіоні у 2011 році [5]

Продукція рослинництва	Виробництво		Урожайність	
	тис. грн	у % до 2010 року	ц. з 1 га	Приріст, зниження до 2010 року
Зернові та зернобобові культури, всього	3761,9	148,6	57,3	18,2
Цукрові буряки (фабричні)	1439,3	147,3	375	99
Соняшник на зерно	348,5	114,9	22,1	1,2
Соя	174,8	157,1	22,5	8,3
Ріпак, всього	70,2	87,7	21,1	1,6
Картопля	925,1	121,6	156	30
Овочі, всього	355,1	126,3	164	25
Плоди та ягоди	39,7	107,0	67,5	5,6

Обсяг вирощування худоби та птиці збільшився на 27 %, що зумовлено суттєвим зростанням обсягів вирощування птиці – на 30 % та свиней – на 16 %. Його відношення до обсягів реалізації тварин на забій становило 104 % (у 2009 р. – 109 %). Частка господарств населення у загальному виробництві становила 11 % мяса, 55 % молока і 32 % яєць.

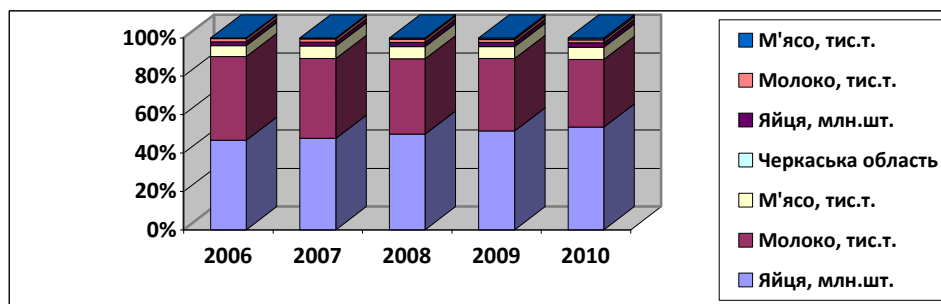


Рис. 2. Виробництво продукції тваринництва за всіма категоріями в Україні та Черкаській області, тис. грн (власна розробка)

Станом на 1 січня 2011 р. поголів'я великої рогатої худоби у господарствах усіх категорій скоротилося порівняно з 1 січня 2010 р. на 5 % і становило 209,2 тис. голів, у тому числі корів – на 5 % (95 тис. голів), овець і кіз – на 6 % (38,4 тис. голів), а чисельність свиней зросла на 2 % (480,8 тис. голів), птиці всіх видів – на 6 % (27 млн голів).

Підвищення ефективності сільського господарства є вирішальною передумовою прискореного розвитку агропромислового комплексу і подальшого зростання результативності економіки країни.



Наведемо основні напрямки розвитку рослинництва як галузі, котру потрібно розвивати інтенсивним шляхом, оскільки це один із методів, який дає змогу підвищити врожайність та ефективність рослинницької галузі, відкриває великі перспективи щодо функціонування сільського господарства в цілому. Розглянемо потенційні можливості розвитку галузі рослинництва Черкаської області (табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз потенційних можливостей розвитку галузі рослинництва
Черкаської області [4]

Потенціал розвитку рослинництва	
Позитивні тенденції та факти	Негативні тенденції та факти
Сільськогосподарське виробництво має високий рівень культури землеробства.	Низький рівень залучення іноземних інвестицій в сільськогосподарське виробництво внаслідок високого ризику вкладення коштів (найбільшу зацікавленість щодо вкладення капіталу викликають у інвесторів такі галузі економіки, як підприємства хімічної та нафтохімічної промисловості), що на 7,8 % в 2009 році менше, ніж в 2008 році, та в 2010 році на 0,4 % більше, ніж у попередньому.
Черкащина займає лідируючі позиції порівняно з іншими регіонами за показником виробництва сільськогосподарської продукції у розрахунку на душу населення.	Відсутність зв'язку між науково-дослідною та виробничо-господарською діяльністю підприємств.
Позитивною тенденцією є зростання обсягів інвестицій у сільське господарство, частка яких становила 28,1 % до загального обсягу інвестування. Найбільше вкладень зосереджено у виробництво зерна та буряку.	Водночас, незважаючи на значний сільськогосподарський потенціал, кількість підприємств в регіоні, які сертифіковані за світовими стандартами, незначна.
Активно розвивається тваринництво: свинарство, скотарство, птахівництво, а також кормовиробництво.	Проблеми, що сьогодні особливо актуальні для Черкаської області, зокрема для України в цілому, є висока збитковість виробництва сільськогосподарської продукції, низька її ефективність, а також значний рівень зносу основних засобів.
Потужна ресурсна база, реальність родовищ природних ресурсів.	Енергомісткість та енергозалежність виробництва.
Черкаський район володіє значним потенціалом сільськогосподарських ресурсів, зокрема родючих чорноземів, які складають 53,6 % загальної площі земельних угідь, що визначає її лідерські позиції за цим показником серед інших регіонів країни.	Відсутність ефективного механізму ресурсоспоживання.
Можливість розвитку міжрегіонального співробітництва за рахунок вигідного географічного розташування.	Значне податкове навантаження на господарюючих суб'єктів, виробників, робітників сільськогосподарської продукції.



Продовження табл. 2

Наявність транспортних зв'язків, що забезпечують автомобільне, залізничне, водне та інше сполучення.	Значні загрози у сфері технологічної та екологічної безпеки. Відсутність сучасних підходів до реалізації агробізнесу, небажання сільськогосподарських виробників застосовувати нетрадиційні технології та впроваджувати результати НТП, домінування консервативного підходу.
--	--

З огляду на приведені характеристики, очевидно, що Черкаський район має передумови та потужний потенціал для забезпечення прискореного зростання обсягів сільськогосподарського виробництва, забезпечення його ефективності. Він здатний сформувати експортноорієнтовний сегмент, що забезпечить не лише продовольчу безпеку нашої країни, а й дасть змогу суттєво змінити позиції України на світовому ринку продовольства.

Разом з тим у його розвитку залишається низка дуже складних проблем, які потребують прискореного вирішення. Половина валової продукції сільського господарства виробляється в господарствах населення, які є консервативними до науково-технічного процесу і сучасної організації агробізнесу. Недостатні природоохоронні та агротехнічні заходи у землекористуванні негативно впливають на раціональне використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення.

Низький рівень технічного і технологічного оновлення, критична зношеність основних виробничих фондів не забезпечують достатню рентабельність сільськогосподарських підприємств. Час вимагає створення на селі сучасної ринкової інфраструктури, стимулювання сільськогосподарської кооперації, розвитку приватних та приватно-кооперативних підприємств у сфері агросервісу, переробки і збуту продукції. Продовжується міграційний відтік сільської молоді. Частка заробітної плати у структурі сукупних доходів селян не перевищує 25 відсотків, а рівень її залишається найнижчим в галузях економіки.

Важливе значення має проблема соціального розвитку села, створення цивілізованих умов для проживання у сільській місцевості, формування дієздатних сільських територій.

Стратегія розвитку галузі рослинництва Черкаської області на 2011 рік та наступні роки визначена Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року [1] та Стратегією розвитку Черкаської області до 2015 року [2]. Згідно з цими програмними документами, основним напрямком розвитку високопродуктивного агропромислового комплексу Черкаської області є збільшення виробництва продукції рослинництва за рахунок поліпшення реалізації потенціалу продуктивності культур, внаслідок



чого приріст обсягів валового виробництва цієї продукції становитиме 17,2 відсотків та досягне рівня 1990 року.

Реалізація цього завдання ґрунтується на комплексі конкретних заходів:

1. Створити умови для формування особистих підсобних господарств як товарного сектора виробництва.
2. До 2015 року завершити видачу державних актів на право власності на землю.
3. Зберегти цілісність земельних і майнових комплексів сільськогосподарських підприємств та відпрацювати механізм їх укрупнення.
4. Провести газифікацію кожного населеного пункту.
5. Створити відповідну інфраструктуру ринку, покращити агропромислове та агросервісне обслуговування сільгоспдприємств, надання їм кредитної підтримки.
6. Збільшення застосування добрив і засобів захисту рослин.
7. Впровадження прогресивних технологій вирощування сільськогосподарських культур.
8. Дотримання агротехнічних вимог.
9. Здійснення заходів щодо охорони земель та кращої організації проведення сільськогосподарських робіт.
10. Залучення кредитних ресурсів, інвестицій вітчизняних інвесторів [3, с. 44-49].

ВИСНОВКИ

Отже, в результаті комплексного аналізу відтворювальних процесів нами визначено наступні тенденції: збільшення з кожним роком посівних площ, зменшення впровадження науково-технічного прогресу, відсутність нормального машино-тракторного парку, зниження урожайності.

Розглянувши показники в галузі рослинництва Черкаської області, можна зробити такі висновки: технічно застаріле обладнання не дає змогу ефективно використовувати земельні ресурси, відбувається постійне зношення машинного обладнання, недостатність природоохоронних заходів землі, постійний витік капіталу негативно впливає на розвиток рослинництва, хоча область має великий потенціал, про що свідчить стратегія розвитку галузі рослинництва Черкаської області.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року, затверджена Постановою КМУ від 19.09.2007 р. № 1158.
2. Стратегія розвитку Черкаської області до 2015 року, затверджена рішенням обласної ради від 27.04.2007 № 10-2/V, зі змінами від 28.12.2011, № 12-1/VI.
3. Стиснюк О. І. Оптимізація структури посівних площ і матеріальних витрат на виробництво продукції рослинництва // Економіка АПК. – 2004. – № 37. – С. 44-49.



-
4. <http://www.oda.ck.ua/index.php?lng=ukr§ion=8&article=10> – [Електронний ресурс]. – «Агропромисловий комплекс – статистика». 5. <http://en.animalfarming.com.ua> – [Електронний ресурс]. – «3rd Ukraine International Exhibition for Animal Farming».

Дата надходження до редакції – 15.06.2012 р.